

kérek, / Mivel most jelenbe reája se érek; / Bévégezve esztet fognom kell másokhoz, / S azokat végezve út csináltatásához, / Egy ezer és nyolcszázhatvanegyedikben, / Augusztus holnap kilencedikében / Negyven forint mellett farkaslaki jegyző / Ilyes kicsi körbe tengő és létező.”

BÁRTH M. JÁNOS

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3389-7558>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

ADELINA EMILIA MIHALI, Toponimie maramureșeană. Valea superioară a Vișeuului [Máramarosi helynevek. A Visó felső folyása]

Editura Mega – Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2015. 255 lap

1. ADELINA EMILIA MIHALI monográfiája átfogó és változatos képet nyújt Máramaros északkeleti tájegységének arról a területéről, amelyik a Visó felső folyásának helyneveit foglalja magába. A gazdag helynévállomány értékét emeli a történeti adatok bővítése helyi, terepmunkával szerzett újabb névváltozatokkal.

A könyv szerkezete következetes, logikusan elrendezett. Ennek megfelelően az előszót és a rövidítések jegyzékét követi a tulajdonképpeni bevezetés a dolgozat témájának bővebb méltatásával. A következő egységben a román helynévkutatás történetéről (a gyűjtési és vizsgálati módszerek bemutatásával), majd a földrajzi, történeti háttérrel és az e területen előforduló helynevek eredetéről olvashatunk. A kötet központi részén helyezkedik el a több mint száz oldalas szójegyzék, amelyet a szemantikai, tipológiai és etimológiai réteg szerinti osztályozás követ. A tartalmi részt a nyelvi sajátosságok bemutatása és az elemzés eredményeinek összegzése zárja. Az irodalomjegyzék után egy néhány oldalas angol nyelvű összefoglalás is olvasható.

2. A könyv szerkezeti vázának áttekintését követően térjünk át az egyes szakaszok részletesebb bemutatására. A bevezető részben (9–17) a szerző kiemeli a helynévgyűjtés névtani, társadalmi és szociológiai jelentőségét a helynevek körében, hiszen a földrajzi és történelmi változások igen mély nyomot hagytak és hagynak a névanyagban. Éppen ezért a történészek és nyelvészek feladata ezt a kulturális kincset megmenteni a pusztulástól. E változás intenzitása leginkább a kisebb területet jelölő helynevek alakulásán figyelhető meg, ami elsősorban az urbanizáció folyamatával függ össze, társadalmi változásokat idézve elő a népesség számában és összetételében egyaránt. A városok növekedésével és a migrációval párhuzamosan csökken a falvakban lakók száma, így számos terület megműveletlen marad, ezáltal a helynév is előbb-utóbb kihál.

A történeti áttekintésben (21–31) a szerző a legkorábbi, 19. század végi helynévgyűjtési törekvésektől kezdve méltatja azokat a gyűjtéseket és feldolgozásokat, amelyek a mai Románia területének bemutatását célozták meg. MIHALI munkájának hitelességét szolgálja az a terepmunka, amely erdészek, csobánok és földművesek bevonásával jött létre.

Az így összegyűlt neveket a szerző összevetette a helynévregiszterekkel és a releváns térképekkel, hogy az olvasó még átfogóbb képet kapjon a vizsgált terület névanyagáról.

A történelmi és földrajzi leírás (34–54) bemutatja azokat a geográfiai jellegzetességeket, amelyek az adott területet jellemzik, valamint annak alakítóit, lakóit is. Itt nyílik lehetőség megismerkedni a táj hangulatával, a különböző nemzetiségű (ukrán, magyar, német, zsidó) lakosok foglalkozásaival, amelyek egyúttal a helynevek létrejöttének befolyásolói is. Az etnikai különbségek mellett a táj arculata is meghatározó tényező, hiszen a Visó felső folyásának térsége több felszíni formát foglal magába. A lombhullató erdővel borított hegység, dombság botanikai jellege szintén nyomot hagyott a névanyagban.

A megközelítőleg 1200 helynevet tartalmazó jegyzék (55–174) elsőként a helynevet adja meg, ezt követi a terület gazdasági rendeltetésének megnevezése, a lokalizálás, és végül az etimológia.

A legértékesebb rész a helynevek szemantikai, tipológiai és etimológiai szempontú vizsgálata (176–221). Ezeknek a részeknek az elméleti bevezetőjében a szerző ismerteti az elemzés során felhasznált rendszerezési modelleket. Jelentéstani szempontból a köznévi és a tulajdonnévi (személy- vagy más helynévi) eredetű helynevek osztályára tagolja a névanyagot. A tipológiai besorolás felszínre hozza azt a kölcsönös függőségi viszonyt, amely a köznévi, személynévi és helynévi kategóriákat jellemzi. A három típus nyelvi kölcsönhatásának alapja a földrajzi köznevek használata, ami kifejezi a névhasználók és a birtokolt terület közötti kapcsolatot, például a tulajdonosról való elnevezés révén. Az etimológiai szempontú rendszerezés alapvetően a nyelvi rétegek felől közelítve mutatja be a vizsgált neveket, kiemelve azok interetnikus kapcsolatait. Ennek függvényében a román mellett ószláv, magyar, ukrán és német eredetű neveket is találunk.

A nyelvhasználati sajátosságokat bemutató egység (222–227) a vizsgált terület dialektológiai jellegzetességeit, illetve a nyelv- és névhasználók névadási szokásait tárgyalja. A szerző a munténiai, bánáti, moldvai, Körös-vidéki és máramarosi nyelvjárásba való besorolás közül a legutóbbi mellett foglal állást. A terület nyelvének fonetikai, morfológiai és lexikai elemzése konzekvens ábrázolása a máramarosi nyelvjárásnak. A fonetikai rész foglalkozik az első szótagra eső hangsúllyal, illetve a máramarosi nyelvjárásnak megfelelő magán- és mássalhangzórendszer jellegzetességeivel, pl. *vi-* > *zi-*: *Valea Vinului* ('bor pataka') > *valea zinului*. A vizsgált terület névanyaga morfológiai szempontból is érdekességekkel szolgál: mivel a napi nyelvhasználat hatása tetten érhető a névalkotásban is, olyan grammatikai szabályokat áthágó formák jöttek létre, amelyekben a hímnem többes számából egyes számú nőnemű szót hoztak létre. Számos magyar eredetű lexikális elem van jelen a máramarosi román helynevekben, így a *temeteu* (a román *cimitir* helyett) 'temető', *mociră* (a rom. *mocirlă* helyett) 'mocsár'.

A kötet utolsó részében a szerző a Visó felső folyásának területén jellemző máramarosi névadás jellegzetességeit összegzi (228–232). Az általános névélettani jelenségek ebben az esetben is érvényesülnek, mivel a helynevek (ki)alakulása erőteljes összefüggést mutat a terület adottságaival, valamint a kül- vagy belterületet birtokoló, használó névadókkal. Továbbá szoros kapcsolat áll fenn a személynevek és a helynevek között, hiszen a helynevek többsége családnévből, keresztnévből, ragadványnévből és gúnynévből alakult, számos esetben az egyértelmű pejoratív jelentést megőrizve a névöröklés folyamatában (*Guşat* 'golyvás', *Şchiopu* 'sánta'). Az etnikai rétegződést az ószláv, az ukrán, a német és a magyar képviseli, ez utóbbi napjainkban is szilárd réteget alkotva Borsbánya (Baia Borş) és Felsővisó (Vişeu de Sus) területén.

3. A névélettani jelenségek bemutatása mellett az országos helynévgyűjtés és feldolgozás fontos alappillére a regionális névtani kutatás, amelyet a bemutatott kötet is célul tűzött ki maga elé. A modern kutatások sora a szerzőnek köszönhetően értékes művel gazdagodott, ugyanakkor e munka interdiszciplináris erényeinek köszönhetően alaposabban megismerhetjük a különböző névadási indítékokat és egyes névtípusok kialakulásának folyamatát a máramarosi térség többnemzetiségű közegében.

KISS MAGDALÉNA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5164-826X>

Lónyay Utcai Református Gimnázium és Kollégium

A 18. Nemzetközi és Lengyel Névtani Konferencia kötetei

1. Mikrotoponímia i makrotoponímia. Problematyka wstępna [Mikrotoponímia és makrotoponímia. Előzetes problémák]. Szerkesztő: ARTUR GAŁKOWSKI – RENATA GLIWA. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 2014. 345 lap – 2. Mikrotoponimy i makrotoponimy w komunikacji i literaturze [Mikrotoponimák és makrotoponimák a kommunikációban és irodalomban]. Szerkesztő: ARTUR GAŁKOWSKI – RENATA GLIWA. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 2015. 429 lap – 3. Nazwy terenowe i miejscowe w przestrzeni fizycznej [Földrajzi nevek a fizikai térben]. Szerkesztő: ARTUR GAŁKOWSKI – RENATA GLIWA. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 2016. 335 lap

1. 2012 októberében rendezték meg Łódźban a 18. Nemzetközi és Lengyel Névtani Konferenciát (18. Międzynarodowej i Ogólnopolskiej Konferencji Onomastycznej; MiOKO XVIII), amelynek fókuszába a mikrotoponímia és makrotoponímia kérdésköre került. A rendezvényen száznál is több lengyel, valamint egyéb szláv és nem szláv nyelvű előadó mutatta be a kérdéshez kapcsolódó kutatásait. Ennek a konferenciának vehető immáron kézbe három tematikus kötetben a teljes anyaga ARTUR GAŁKOWSKI és RENATA GLIWA szerkesztésében.

Az első kötetben elsősorban a földrajzi nevek kategorizálásának általános és elméleti problémáival kapcsolatos előadások írott változata kapott helyet. A második kötet már speciálisabb megközelítésben, a nyelvhasználat különböző színtereinek a szempontjából tárgyalja a különböző helynévtípusok kérdéseit, a zárókötet pedig a helyneveket a tágabb értelemben vett fizikai térben, azaz a természeti táj és az ember alkotta környezet együttesében vizsgálja.

Az efféle konferenciakötetek jellegükből adódóan elsősorban rövidebb tanulmányokat tartalmaznak, aminek a hátrányai mellett (pl. egy-egy téma kifejtésére kevesebb hely jut, a tematikus sokszínűség megnehezítheti az egyes problémák valódi súlyának a megítélését) éppen előnye lehet az, hogy az olvasó általánosabb képet kaphat egy-egy tudományterület aktuális kérdéseiről, kutatási irányairól. Az előadások, illetve az azok alapján készült tanulmányok szinte kivétel nélkül szláv névkutatók, s azon belül is elsősorban szlavista